

ZELDZAAM

Wie tijdens het afgelopen paddenstoelenseizoen het geluk had om de Kleverige knolamaniet, of pakweg de Geelcellige poederparasol, te vinden, zal het misschien verbaasd hebben dat beide soorten volgens de Verspreidingsatlas gekwalificeerd worden als 'vrij algemeen'. Terwijl er jaren voorbij kunnen gaan voor je deze soorten opnieuw tegenkomt. Tenzij je toevallig woont bij een hotspot, respectievelijk Noordwest Drenthe en Zuid-Limburg. Als ik dit opschrijf moet ik meteen denken aan een al vaker geciteerde uitspraak van Roel Douwes die tijdens een NMV excursie opmerkte 'Nee hoor, deze soort is helemaal niet zo zeldzaam, je ziet hem alleen nooit'. Dat is precies waar we als karteerder tegen aan lopen: soorten die je maar heel zelden ziet en die toch niet zeldzaam zijn.

Voor die discrepantie zijn verschillende oorzaken. Een van de belangrijkste is dat gerekend wordt met atlasblokken. Die meten vijf bij vijf kilometer en elk atlasblok bevat dus vijftientwintig kilometer hokken. In het verleden, toen het aantal waarnemingen bescheiden was en waarnemers dun gezaaid waren, was het onvermijdelijk om met atlasblokken te werken. Maar het betekent wel dat een Odeurzwam die éénmaal in één kilometerhok is waargenomen dertig jaar lang een heel atlasblok rood kleurt. Het meest logische zou zijn om over te schakelen op de verspreiding per kilometerhok. Dat zou een meer exacte afspiegeling van de werkelijkheid opleveren. Helaas kleven daar duidelijke nadelen aan. Allereerst zouden de kaartjes in de Verspreidingsatlas hun overzichtelijkheid verliezen. Nu krijg je in één oogopslag een indruk van de verspreiding van een bepaalde soort. Natuurlijk kun je een kaart ontwerpen waarop je kunt inzoomen om zo op kilometerniveau te kijken, maar dan ben je als gebruiker al gauw het overzicht kwijt, zelfs met een land zo klein als het onze. Een complicerende factor van het werken op kilometerhokbasis is dat de status van een soort gekoppeld is aan de Rode Lijst waarin uitsluitend gewerkt wordt met atlasblokken. Het zou waarschijnlijk nog een hele operatie zijn om de bevindingen uit de Rode Lijst van 2008 kilometerhok-proof te maken.

Het verschil tussen de ervaringen van waarnemers in het veld en de digitale weerslag daarvan in de Verspreidingsatlas wordt ook veroorzaakt doordat in de Rode Lijst frequentieklassen gehanteerd worden waarbij cijfermatige aantallen omgezet worden in begrippen als 'zeldzaam' (7 tot 17 atlasblokken) en 'vrij zeldzaam' (18 tot 47). Deze termen zijn veel gebruiksvriendelijker, maar zorgen wel voor scherpe overgangen: een soort die met 17 bezette atlasblokken nog als 'zeldzaam' geldt, valt met één waarneming erbij - in een ander kilometerhok - in de categorie 'vrij zeldzaam'. Daar is weinig aan te doen. Wel zou de 'waarnemerskloof' iets gedicht kunnen worden door een atlasblok met slechts één bezet kilometerhok niet langer even zwaar mee te laten wegen als een atlasblok met twintig bezette kilometerhokken van een bepaalde soort. Je zou een atlasblok met slechts één waarneming van de Kleverige knolamaniet nog steeds een rode stip kunnen geven, maar mocht deze soort binnen een atlasblok wel in vijf verschillende kilometerhokken voorkomen, dan krijgt dat blok een roze stip. Zo creëren we al wat meer onderscheid en springen de echt zeldzame soorten er beter uit. Misschien iets voor de Karteringscommissie om in overweging te nemen. Ik hoorde dat ze de tijdsduur van de metingen al wat gaan verkorten door niet langer het jaar 1990 als uitgangspunt te kiezen, maar in plaats daarvan het jaar 2000. Dat lijkt me een verstandig besluit, want we leven in een land waar op veel plekken de natuur een bijna even grote dynamiek kent als de samenleving zelf, en blootstaat aan negatieve ontwikkelingen, evenals aan pogingen om deze ongunstige processen weer teniet te doen.